

Forumo „Strateginės bylos prieš visuomenės dalyvavimą Lietuvoje: ką daryti“

REZOLIUCIJA

Vilnius, 2018 m. spalio 23 d.

Mes, 2018 m. spalio 23 d. Lietuvos Respublikos Seimo Konstitucijos salėje įvykusio forumo „Strateginės bylos prieš visuomenės dalyvavimą Lietuvoje: ką daryti“, kurį surengė Seimo Kultūros komitetas ir asociacija „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“, dalyviai,

primename, kad forumo rengėjai kvietė dalyvauti forume ir pasisakyti labai įvairiai problemas vertinančius piliečius – kultūrinės ir gamtinės aplinkos išsaugojimu besirūpinančius visuomenininkus, verslo, valstybės ir savivaldos tarnybų atstovus – tačiau dalis pakviestųjų (Teisingumo ministerija, Vilniaus m. savivaldybė, Lietuvos Nekilnojamojo turto plėtros asociacija bei kelių verslo įmonių atstovai) šia galimybe nepasinaudojo;

konstatuojame, kad Lietuvoje stiprėja reiškinys, pasaulyje žinomas kaip strateginis bylinėjimasis prieš visuomenės dalyvavimą (angl. SLAPP), kai verslo korporacijos arba valdžios institucijos imasi teisinio persekiojimo prieš piliečius, įsitraukusius į tam tikrą viešąjį dalyvavimą ar viešojo intereso gynimą, reikalaujamos juos nubausti dėl esą padarytos žalos ir kenkimo, tačiau iš tiesų siekdamas įbauginti, atgrasyti, nutildyti visuomenę. Jo pradžia Lietuvoje laikytume kelias didelį rezonansą prieš dešimtmetį sukėlusias Vilniaus istorijas: milijoninį ieškinį, verslininkų iškeltą judėjimo „už Lietuvą be kabučių“ dalyviams, protestavusiems prieš planus sunaikinti „Lietuvos“ kino teatrą kaip viešąją kultūros erdvę; vadinamąją „Baltijos ažuolo“ bylą, kai buvo areštuotas butas pensininkų, teisme ginčijusių leidimą statyti daugiabutį viename Žirmūnų kieme, iškirtus medžius ir sunaikinus vaikų žaidimo aikštelę; 12 milijonų litų ieškinį vilniečiui, pasipriešinusiam „Teo LT“ pastato statybai Vilniuje pagal, kaip vėliau nustatė Specialiųjų tyrimų tarnyba, suklastotus dokumentus. Manome, kad nauji strateginių bylų atvejai yra: 50 000 eurų dydžio ieškinys asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narei ir Seimo nario Naglio Puteikio padėjėjai Rasai Kalinauskaitei, kurį iškėlė paveldo atžvilgiu agresyvų projektą prie Lukiškių Dominikonų ansamblio su Šv. Apaštalu Pilypo ir Jokūbo bažnyčia planuojanti UAB „Orkela“; ieškinys, kurį Vilniaus Senamiesčio bendruomenei iškėlė daugiabučius namus Misionierių ansamblyje statanti UAB „Misionierių namai“, reikalaujanti uždrausti bendruomenei naudoti domeną „misionieriai.com“; Kauno m. savivaldybės bylinėjimasis su advokato Sauliaus Dambrausko atstovaujama kauniečiais, kurie gynė nuo iškirtimo savo miesto medžius ir buvo už tai sulaikyti policijos pareigūnų. Pažymime, kad piliečiai persekiojami už viešąjį dalyvavimą sprendžiant ne tik kultūrinės ir gamtinės aplinkos klausimus – mūsų nuomone, strateginė byla yra ir ieškinys, verslininkų iškeltas skandalingus faktus apie galimai neskaidrius viešuosius pirkimus paviešinusiai Kauno tardymo izoliatoriaus darbuotojai Rasai Kazėnienei;

vertiname strateginį bylinėjimąsi prieš visuomenės dalyvavimą kaip vieną iš reiškinų, kylančių iš bendresnės problemos, lemiančios piliečių susvetimėjimą su valstybe – nepakankamos piliečių įtraukties į valstybės valdymą, ribotų galimybių veiksmingai dalyvauti priimant sprendimus dėl viešųjų reikalų ir ginti viešąjį interesą, kai jis pažeidžiamas. Todėl manome, kad esminiu politinės darbotvarkės prioritetu turėtų tapti didesnis piliečių įgalinimas, kurį būtina užtikrinti įvairiose srityse;

pažymime, kad strateginis bylinėjimasis ne tik daro žalą asmenims, prieš kuriuos yra nukreiptas, bet ir silpnina demokratiją, nes atgraso piliečius nuo dalyvavimo sprendžiant viešuosius reikalus ir neigia Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas teises turėti įsitikinimus ir juos laisvai reikšti (25 straipsnis) bei teisę kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus, o taip pat draudimą persekioti už kritiką (33 straipsnis);

pabrėžiame, kad šiuo metu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatyta atsakomybė už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis nėra pakankama apginti į viešąjį dalyvavimą įsitraukusius asmenis nuo nepagrįsto teisinio persekiojimo, nes leidžia įvelti į ilgai trunkantį teisminį procesą, kurio metu piliečiai atsiduria nelygiavertėje padėtyje su bylinėjimosi iniciatoriais, nes neturi galimybės skirti savo gynybai tokių lėšų, kokias į šias bylas investuoja verslininkai ar valdžios institucijos, o teismui nustačius piktnaudžiavimą skiriamos baudos nėra pakankamo dydžio, kad atgrasytų nuo strateginio bylinėjimosi, be to, jos nekompensuotų nepagrįstai persekiojamiems piliečiams jų patirtos moralinės žalos;

atkreipiame dėmesį į Seimo Kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengtoje 2018 m. spalio 10 d. analitinėje apžvalgoje „Į viešąjį dalyvavimą įsitraukusių asmenų apsauga nuo strateginio bylinėjimosi užsienio valstybėse“ pateiktą informaciją apie JAV, Kanadoje ir Australijoje priimtus įstatymus, kuriais siekiama užkirsti kelią strateginiam bylinėjimuisi prieš asmenis bei Europos Komisijos šiuo metu aktyviai svarstomą galimybę pasiūlyti ES teisės akto, skirto kovai su tokiu bylinėjimusi, projektą;

atsižvelgdami į tai, kas nurodyta, raginame:

Lietuvos Respublikos vyriausybę, teisingumo, aplinkos ir kultūros ministerijas bei Valstybinę kultūros paveldo komisiją – inicijuoti atskirą įstatymą dėl strateginių ieškinių prieš visuomenę užkardymo arba kitus teisinio reglamentavimo pakeitimus, atgrasančius nuo strateginio bylinėjimosi ir suteikiančius didesnę apsaugą asmenims, prieš kuriuos jis inicijuojamas;

Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją – imtis veiksmų labiau įgalinti piliečius ginti viešąjį interesą:

1. inicijuoti Civilinio proceso kodekso pakeitimus, kad teismas negalėtų atsisakyti priimti ieškinį, kuriuo siekiama apginti viešąjį interesą, vien tuo pagrindu, jog nėra įrodyta subjektinė ieškovo reikalavimo teisė;
2. inicijuoti Civilinio proceso kodekso pakeitimus, kad bylinėjimosi išlaidos negalėtų būti priteisiamos iš ieškovo, jeigu teismas įsiteisėjusiu procesiniu sprendimu konstatuoja, jog ieškinyje pareikštas siekiant apginti viešąjį interesą. Bylinėjimosi išlaidos iš ieškovo viešojo intereso gynimo bylose galėtų būti priteisiamos tik tuo atveju, jeigu teismas pripažįsta ieškovą piktnaudžiavus procesine teise;
3. supaprastinti biurokratinę pareiškimo formą, kurią privalo pasirašyti ne mažiau nei dvidešimt fizinių ar juridinių asmenų, raštu išreiškiančių savo valią būti grupės nariais ir pareikšti ieškinį teismui pagal Grupės ieškinio procedūras (tokio pareiškimo formos pavyzdį, kaip nustatyta Civilinio proceso kodekso 441³ 2 d. 1 punkte, tvirtina teisingumo ministras).

Lietuvos Respublikos Seimo Kultūros ir Žmogaus teisių komitetus – inicijuoti prie Seimo nuolat veikiančių, iš nevyriausybinų organizacijų atstovų ir jų deleguotų teisininkų sudarytą Visuomeninį žmogaus teisių komitetą, kuris identifikuotų problemas, susijusias su žmogaus teisių pažeidimais, tarp jų ir teismo proceso naudojimą piliečių persekiojimui dėl įsitikinimų ir valdžios sprendimų kritikos, ir inicijuotų jų sprendimą, bendradarbiaudamas su Seimo Kultūros ir Žmogaus teisių komitetais.

Taip pat kviečiame Nekilnojamojo turto plėtros asociaciją ir kitas vystytojus vienijančias organizacijas pareikšti poziciją dėl socialiai neatsakingo kai kurių verslininkų elgesio, inicijuojant strategines bylas prieš visuomenės dalyvavimą.

Šiai rezoliucijai pritarė:

Vilniaus bendruomenių asociacija, pirmininkas Sakalas Gorodeckis

dr. Lina Leparskienė, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ vadovė

Danutė Jokubėnienė, visuomeninės organizacijos „Žvėryno bendruomenė“ valdybos pirmininkė

Asta Baškauskaitė, Senamiesčio bendruomenės asociacijos pirmininkė, Senamiesčio seniūnaitė, Senamiesčio seniūnaičių sueigos pirmininkė

Gintautas Tiškus, Vilniaus miesto savivaldybės Visuomeninės miesto planavimo komisijos pirmininkas

Advokatas Saulius Dambrauskas

Gražina Drėmaitė, ilgametė Valstybinės kultūros paveldo komisijos pirmininkė, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narė

dr. Darius Kuolys, Vilniaus m. tarybos narys

Liutauras Stoškus, Vilniaus m. tarybos narys

Birutė Lissauskaitė, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narė

Paulius Markevičius, teisininkas, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ valdybos pirmininkas

Dainius Elertas, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narys

Joana Noreikaitė, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narė

Žilvinas Nečiūnas, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narys

Dainius Labeckis, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narys

Algimantas Gražulis, ilgametis Valstybinės kultūros paveldo komisijos darbuotojas, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narys

Gintaras Abaravičius, Lietuvos Respublikos pilietis

Mindaugas Puidokas, Seimo narys

Naglis Puteikis, Seimo narys, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narys

Rasa Kalinauskaitė, asociacijos „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ narė ir Seimo nario Naglio Puteikio padėjėja